

HÄSSELBY-VÄLLINGBY STADSDELSFÖRVALTNING

SOCIALTJÄNSTAVDELNINGEN

Hans Peters

Telefon: 508 04 016

DNR 1.5.1- 289- 2010

TJÄNSTEUTLÅTANDE
12 AUGUSTI 2010

SID 1 (7)

SAMMANTRÄDE 24 AUGUSTI 2010

Till

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Ändare riktlinjer för folköls- och tobakstillsynen i Stockholms stad.

Remiss från Kommunstyrelsen, dnr 329-1353/2010.

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Ärendet förklaras omedelbart justerat

Leif Spjuth
stadsdelsdirektör

Carina Johansson Cronwall
tf. avdelningschef

Sammanfattning

Från och med 1 juli gäller delvis nya regler i tobakslagen och alkohollagen. Förändringarna innebär bl.a. att det är straffbart att inte anmäla tobaksförsäljare till kommunen. Kommunen har även fått ansvaret för tillsynen över märkningen av tobaksvaror. Justitieombudsmannen (JO) har i ett beslut 2009 riktat kritik mot hur sk. provköp genomförts. Både JO och Folkhälsoinstitutet anser att provköp ej ska tillämpas som tillsynsmetod. Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen har därför tagit fram förslag till ändrade riktlinjer. Stadsdelsförvaltningen ställer sig bakom dessa ändringarna men anser att utbildningen i alkohol- och tobaksfrågor för handlare och deras personal även i fortsättningen bör genomföras stadsgemensamt av Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Bilagor:

1. Missivbrev med protokollsutdrag

2. Tjänsteutlåtande till Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Socialtjänstavdelningen.

Bakgrund

Kommunfullmäktige fastställer riktlinjerna för folköls- och tobakstillsynen. Detta skedde senast år 2008. Från och med 1 juli 2010 har det tillkommit vissa nya bestämmelser i tobakslagen (TL) och alkohollagen (AL). Vidare har beslut från Justitieombudsmannen och rekommendation från Folkhälsoinstitutet om sk. provköp utfärdats. Mot den bakgrunden har Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen tagit fram förslag till nya riktlinjer för stadens folköls- och tobakstillsyn.

Riktlinjerna har remitterats till samtliga stadsdelsnämnder för yttrande senast den 27 augusti 2010.

Sammanfattning av remissen

Av 3 kap. 8 § alkohollagen framgår att försäljning av folköl gäller en åldersgräns på 18 år. Om försäljning sker till underårig eller till en person som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel finns det möjlighet till straffrättsliga påföljder (olovlig dryckeshantering). Det är den som lämnar ut folkölen som ska förvissa sig om mottagarens ålder. Enligt 8 kap. 1 § AL är det kommunen och polismyndigheten som utövar tillsynen över servering av och detaljhandel med folköl.

Enligt 12 § tobakslagen (TL) gäller en åldersgräns på 18 år för att få köpa tobaksvara i Sverige. Även försäljning av tobaksvara sker under straffansvar (olovlig tobaksförsäljning). På varje försäljningsställe ska det bland annat finnas en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut sådana varor till den som inte har fyllt 18 år.

För både folköls- och tobaksförsäljningen finns en skyldighet att anmäla försäljningen till kommunen samt att bedriva en egenkontroll över verksamheten och för detta upprätta ett skärskilt program (egenkontrollprogram).

Tillsynen över försäljningsställen som säljer folköl och tobak ligger på stadsdelsnämnderna medan Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden svarar för samordning, information, utbildning, konsultativt stöd samt bransch- och myndighetssamverkan. Nämnden har även ansvar för att följa upp stadsdelsnämndernas tillsynsplaner och svarar även för uttag av tillsynsavgifterna.

Nämnden har även tillsynsansvaret för de försäljningsställen som inte har någon fast försäljningslokal men där tillsynsansvaret ändå faller på Stockholms stad, såsom internetförsäljning och trafikserveringar.

Samtliga stadsdelsnämnder har tillgång till stadens gemensamma IT-stöd för folköls- och tobakstillsyn, benämnt OL2. I systemet finns alla försäljningsställen i staden registrerade. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar för och förvaltar ärendehanteringssystemet OL2. I ansvaret ingår även att svara för kommunikation, uppföljning och revidering av riktlinjerna.

Ändringar i tobakslagen

Från och med 1 juli 2010 har det tillkommit några nya bestämmelser i tobakslagen. Kommunen får möjlighet att meddela försäljningsförbud upp till sex månader för de som säljer tobaksvaror. Kommunen får vidare ansvaret för tillsynen av märkning av tobaksvaror vilket tidigare har legat på Statens folkhälsoinstitut (FHI). Institutet har utfärdat detaljerade föreskrifter om varningsmärkningen och vilka texter som får användas på tobaksvaror. För cigarettförpackningar gäller även att dessa ska ha en innehållsdeklaration. Att sälja felaktigt märkta cigaretter är dessutom straffsanktionerat. Polismyndigheten är tillsynsmyndighet tillsammans med kommunen. Anmälningssplikten skärps och det blir straffbart att inte anmäla till kommunen att man säljer tobaksvaror. Till anmälan ska egenkontrollprogrammet bifogas.

Ändringar i alkohollagen

Från och med 1 juli 2010 gäller delvis nya bestämmelser i alkohollagen. När det gäller folköl är det dock få förändringar. I lagen står det folköl och inte som tidigare öl. För kommunen gäller att det ska finnas en plan för tillsynen. Anmälningförfarandet vid försäljning av folköl har förtydligats. Anmälan måste lämnas innan försäljningen påbörjas.

Provköp

Justitieombudsmännen (JO) inspekterade under april 2009 socialnämnden i Karlskrona kommun. Granskningen avsåg handläggningen av ärenden enligt alkohollagstiftningen. Vid granskningen uppmärksammades att nämnden bedrev tillsyn över folkölsförsäljningen genom sk. provköp. JO granskade förfarandet med provköp. JO konstaterar i sitt beslut att provköp som tillsynsmetod inte påvisar otillåten försäljning utan endast ger visst stöd för att försäljning sker utan noggrann ålderskontroll. JO anser vidare att provköpen strider mot principen att dold myndighetsutövning inte bör förekomma. Metoden bör inte användas, så länge den inte har stöd i lagstiftningen. Statens folkhälsoinstitut (FHI)

rekommenderar inte längre att kommunerna genomför provköp som tillsynsметод för folköls- och tobakstillsynen.

Föreslagna ändringar i riktlinjerna

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens konstaterar att vare sig JO eller FHI ställer sig bakom tillsynsметодen med provköp i avvaktan en eventuell reglering i lag. I Stockholms stad har provköp sedan länge genomförts och från 2006 har stadsdelsförvaltningarna mer systematiskt arbetat med provköpen. Resultaten från dessa visar att handlarna i Stockholms stad blivit betydligt bättre på att kontrollera ålder i samband med försäljning av folköl och tobak.

I Sverige har omkring tre fjärdedelar av kommunerna genomfört provköp med folköl och/eller tobak som tillsynsметод. Numera har i princip alla kommuner upphört med provköp i avvaktan en lagreglering.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen anser mot bakgrund av JO:s utlåtande och ställningstagande från FHI att provköp inte ska ingå som en tillsynsметод i tillsynen med folköls- och tobakstillsynen.

I och med att provköpen inte kommer genomföras så behöver regleringen av sanktioner ses över. För både folköls- och tobakstillsynen föreslås därför att riktlinjerna för sanktioner ändras så att sanktioner inte används för provköp.

När det gäller tobakslagen tillkommer en möjlighet att förbjuda försäljning av tobak upp till sex månader. Om förbudet anses allt för ingripande kan kommunen istället meddela en varning. Av förarbetena framgår att försäljningsförbud bör användas restriktivt. Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen föreslår därför att försäljningsförbud används först efter det att förelägganden eller varning meddelats. Det bör då vara relativt grova överträdelser av tobakslagen. Det skulle kunna röra sig om försäljning av tobak till barn eller ungdomar vid flera tillfällen.

Beslut ska enligt tobakslagen meddelas polismyndigheten, länsstyrelsen och FHI. I riktlinjerna förtydligas att stadsdelsförvaltningarna meddelar berörda myndigheter deras beslut. Samma krav finns redan i alkohollagen.

För såväl folköls- som tobakstillsynen behöver förtydliganden göras när det gäller tillsynsbesöken. Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen föreslår att tillsynspersonalen efterfrågar registreringsbevis på att anmälan gjorts till kommunen. Vid tillsynsbesöket kontrolleras att det är rätt juridisk person som bedriver försäljningen. Vid tillsynsbesöket begär tillsynspersonalen att få ta del av

egenkontrollprogrammet. Av egenkontrollprogrammet ska framgå vilka rutiner som gäller för ålderskontrollen och på vilket sätt personalen får information om rutinerna. Finns inget egenkontrollprogram ska handlaren informeras om att skyndsamt upprätta sådan och sända in till stadsdelsförvaltningen. Har ett sådant program inte inkommit inom en vecka ska tillsynsärende inledas. I och med att tillsynsärende inleds får butiken ytterligare en tid på sig att komma in med egenkontrollprogrammet. Det är angeläget att varje försäljningsställe har ett egenkontrollprogram och att de aktivt arbetar med detta. Programmet ska bidra till att säkerställa att barn och underåriga ungdomar inte köper folköl och/eller tobaksvaror i butiken.

Varje försäljningsställe föreslås få minst ett tillsynsbesök per år. Försäljningsställen som ligger i närheten av skolor bör få fler tillsynsbesök per år. I OL2 finns möjligheten att lägga in uppgiften om försäljningsstället ligger nära en skola. Har uppgiften lagts in i OL2 blir dessa försäljningsställen lätta att söka fram. Har brister konstaterats vid ett försäljningsställe bör tillsynen även utökas.

Polismyndigheten erbjuds vara närvarande vid tillsynsbesöken i Stockholms stad. Finns det försäljningsställen med mer omfattande problematik bör försäljningsstället besökas tillsammans med polismyndigheten.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen föreslår vidare att det i riktlinjerna skrivs in att handlarna minst en gång om året inbjuds till en lokal informationsträff kring folköls- och tobaksfrågor. Tanken är att lokala aktörer och handlare kan träffas för att utbyta information. Vid dessa träffar ska polismyndigheten erbjudas att vara med.

För att nå ut bättre med information till handlarnas personal föreslås att handlare erbjuds möjligheten med stöd att informera sin personal. Förvaltningen kan konstatera att flera sådana informationsträffar ägt rum på handlares initiativ. Handlarna föreslås få detta erbjudande vid ett tillfälle per år. Tillsynsbesöket kan kombineras med informationsträff med personal. Informationsträffen bör inte ta längre än 25 minuter. Tillsynspersonalen från kommunen informerar om centrala bestämmelser i alkohollagen och tobakslagen.

Under perioden 2005-2010 har Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen tillsammans med branschen och polismyndigheten genomfört utbildningsinsatser för handlare med personal. Under perioden har närmare 650 personer gått utbildningen. De lokala informationsträffarna kan bidra till att fler i personalgruppen får en genomgång av centrala bestämmelser när det gäller

ålderskontrollen. Utbildningen för handlare med personal kommer att genomföras vid fyra tillfällen under 2010. Om informationsträffarna fungerar kommer efterfrågan på central utbildning att minska. Utbildningen för handlare med personal skulle därför kunna avslutas efter 2010.

I tobakslagen och alkohollagen markeras vikten av att de som säljer folköl eller tobak anmäler detta till kommunen. Försäljning av tobaksvaror utan att anmälan har gjorts kan leda till böter eller fängelse i högst sex månader. Det är angeläget att de uppgifter som läggs in i ärendesystemet OL2 blir riktiga från första början. För att faktureringen av tillsynsavgiften ska fungera behöver anmälningar om försäljning av folköl och tobak uppdateras löpande. Flera försäljningsställen har speciella fakturaadresser som dessutom ändras. En handlare i Stockholm behöver nu veta till vilken stadsdelsförvaltning anmälan ska lämnas. I Stockholms stad finns därför 14 olika blanketter för detta. Det kan vara enklare och säkrare för en handlare att anmäla försäljningen till en förvaltning och att inmatningen i OL2 sker på ett likartat sätt.

Mot bakgrund av detta föreslås att anmälningarna om försäljning görs till socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen. Inmatningen i OL2 kommer då bli på ett likartat sätt och kontroll mot bolagsverkets register kommer att ske rutinmässigt. Vidare föreslås att varje försäljningsställe får ett registreringsbevis som visar att anmälan inkommit till Stockholms stad. Att ta fram registreringsbevis har testats sedan några år tillbaka. Flera handlare har varit nöjda med denna bekräftelse. Tanken är att handlaren som anmäler försäljning får detta registreringsbevis som en bekräftelse på anmälan om försäljning gjorts. Detta registreringsbevis efterfrågas vid tillsynsbesök och ska därför förvaras i butiken. Polismyndigheten som blir ny tillsynsmyndighet kan därmed på ett enkelt sätt få reda på om anmälan gjorts eller inte till kommunen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltningen är i huvudsak positiv till att riktlinjerna för folköls- och tobakstillsynen uppdateras och anpassas till de aktuella lagändringarna samt JO:s och Folkhälsoinstitutets ställningstagande till provköp. Riktlinjerna blir därmed tydligare beträffande handläggning av tillsynsärenden.

Förvaltningen ställer sig dock inte bakom förslaget om att Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens utbildning för handlare med personal skulle kunna avslutas efter 2010. Dessa utbildningar har varit ett positivt komplement till stadsdelsförvaltningarnas informationsinsatser i samband med tillsynsbesöken och i vissa fall vid personalträffar hos de större handlarna i respektive stadsdel. Att

lokalt i varje stadsdel planera och organisera dessa utbildningar skulle betyda att de 14 tillsynsansvariga i respektive stadsdel kommer att behöva avsätta betydande tid för detta. Det är inte en optimal arbetshandling. Det förefaller mycket effektivare att Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen fortsätter att vara ansvarig för dessa utbildningar för hela staden. Möjligen skulle ett samarbete mellan stadsdelarna kunna minska arbetsinsatsen men kan inte på något sätt bli så effektiv som den nu är. Utbildningarna har dessutom varit välbesökta och uppskattats av många handlare.

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden föreslås besluta att överlämna förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen som svar på remissen. Ärendet förklarar omedelbart justerat.
